

ΔΙΑΒΑΣΗ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΑΔ. 106196
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ

Π τ ώ σ η

Η ΠΤΩΣΗ

«*Εάν μη γνώμεν οίους ημάς έποίησεν ό Θεός, ούκ έπιγνωσόμεθα οίους έποίησεν ή άμαρτία*»
Γρηγόριος Σιναΐτης (P.G. 150, 1253)

α. Ένα κατηχητικό παράδειγμα

Από τή φύση του ό άνθρωπος έχει τό έξης βασικό χαρακτηριστικό: διαθέτει μέν θερμότητα, δέν τή γεννά όμως αδιάκοπα, κι άν τή χάσει δέν μπορεί νά τήν αναπληρώσει από μόνος του. Άν, δηλαδή, ένας άνθρωπος μείνει στό κρύο, σιγά-σιγά θά χάσει τή θερμότητά του, θά ξυλιάσει και θά πεθάνει, παρεκτός άν μεσολαβήσει κάτι άλλο. Άν, δηλαδή, από μιάν άλλη ύπαρξη, έξω από τή δική του, δεχθεί έπικουρία και ανανέωση τής θερμότητας. Αυτό μπορεί νά συμβεί άν π.χ. πάει κοντά στόν ήλιο ή σέ μιά φωτιά. Μεταξύ τών δύο αυτών ύπαρξεων (του ανθρώπου άφενός και τής φωτιάς άφετέρου) ύπάρχει τούτη ή διαφορά: από τή φύση της ή πρώτη έχει θερμότητα, ένώ ή δεύτερη είναι θερμότητα.

Άς υποθέσουμε ότι σέ κάποιο δωμάτιο βρίσκεται μιά έστία θερμότητας (π.χ. τζάκι) πού λειτουργεί αδιάκοπα. Σέ κάποιο σημείο του δωματίου, κοντά στην πόρτα, βρίσκονται ένας άνδρας και μιά γυναίκα. Οί άνθρωποι αυτοί, μολονότι δέν έχουν άκόμα πλησιάσει τή φωτιά, ήδη νιώθουν τή ζεστασιά της· αυτό σημαίνει ότι βρίσκονται σέ σχέση μέ τήν έστία, μετέχουν τής ενέργειάς της κι έτσι κοινωνούν αυτού πού από γεννησιμιού της διαθέτει ή έστία (άτελεύτητη θερμότητα) και δέν διαθέτει ή δική τους ύπαρξη. Έδω, όμως, μπαίνει τό ζήτημα τής ανθρώπινης βούλησης. Ό άνθρωπος έχει τή δυνατότητα νά πεί έλεύθερα «ναί» ή «όχι» στην έν λόγω σχέση, στή συνέχιση ή στή διακοπή της. Άπ'αυτόν, δηλαδή, έξαρτάται άν θά πλησιάσει τή φωτιά ή άν θά αποχωρήσει.

Άν, λοιπόν, οί άνθρωποι τής υπόθεσής μας θελήσουν νά μήν έχουν σχέση μέ τή θερμαντική έστία (έπειδή λ.χ. κρίνουν ότι δέν κινδυνεύει ή θερμότητά τους ή έπειδή θίγονται πού οί ίδιοι δέν διαθέτουν αυτό πού διαθέτει ή έστία), απομακρύνονται από τήν έστία, ανοίγουν

τήν πόρτα του δωματίου και βγαίνουν έξω. Έκει έξω, όμως, αυτό πού ύπάρχει είναι ή άπουσία τής έστίας. Υπάρχει παγωνιά. Οί άνθρωποι μας για πρώτη φορά, άρρωσταίνουν· ό οργανισμός τους αλλοιώνεται, φθείρεται. Κι όταν κάνουν παιδιά, τά κάνουν εκεί έξω και τούς δίνουν αυτό πού έχουν: τό αλωμένο από τήν άρρώστια γενετικό ύλικό τους. Ό έκτός δωματίου τρόπος ύπαρξεως, λοιπόν, κουβαλάει μέσα του όχι μόνο τή φθορά, αλλά και τό παράλογο κι άδικο.

Άν στή θέση τής φωτιάς νοήσουμε τόν Θεό, στή θέση του δωματίου τόν παράδεισο και στή θέση τής άρρώστιας τήν φθορά και τόν θάνατο, τότε τό παραπάνω παράδειγμά μας φαίνεται νά κατορθώνει σέ ίκανό βαθμό (μ' όλες τές έλλείψεις πού έχουν όλα τά παραδείγματα) (1) νά εισαγάγει στό πώς ή Όρθόδοξη Έκκλησία κατανοεί τήν προπρωτική κατάσταση, τό προπατορικό άμάρτημα, τήν πτώση και τή μεταπτωτική κατάσταση του ανθρώπου. Στο παράδειγμα, λοιπόν, μπορούμε νά έντοπίσουμε τούς έξης βασικούς άξονες:

α. Η ζωή του ανθρώπου μέσα στό δωμάτιο. δέν ήταν άπλώς ύπαρξη, αλλά συν-ύπαρξη, κοινωνία μέ τήν έστία, μιάν άλλιώτικη ύπαρξη.

β. Ό άνθρωπος βγήκε από τό θερμαινόμενο δωμάτιο έπειδή ό ίδιος άποφάσισε νά διαρρήξει τή σχέση του μέ τήν έστία. Δέν τόν εκδίωξε ή έστία.

γ. Τό ξεπάγιασμα και ή άρρώστεια είναι φυσικές συνέπειες τής παραπάνω πράξης του, κι όχι τιμωρία πού του ήν έπέβαλε ή έστία.

δ. Τά παιδιά κληρονομούν τή φθορά του πατέρα τους· όχι τό φταιξιμό του.

ε. Τό όλο ζήτημα άφορά τήν ίδια τήν ύπαρξη του ανθρώπου, κι όχι άπλώς τή συμπεριφορά του ή κάποια έπιμέρους πράξη του.

Ό άναγνώστης θά άντιληφθεί ότι τό παραπάνω παράδειγμα κατορθώνει νά θέσει υπό Όρθόδοξη όπτική διάφορες παραμέτρους τής προπατορικής περιπέτειας, οί όποιες στό πρόσφατο παρελθόν έρμηνεύονταν από άντιλήψεις πού, μολονότι δέν άπηχούν τό Όρθόδοξο πνεύμα, γαλούχησαν θρησκευτικά τές

γενιές τῶν περασμένων δεκαετιῶν στὸν τόπο μας. Τέτοιες ἀντιλήψεις εἶναι ἡ παρουσίαση τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνός ἀτεγκτου δικαστῆ πού πάνω ἀπ' ὅλα ἀγρυπνᾷ γιὰ τὴν τήρηση τῶν νόμων του, ἡ παρουσίαση τῶν συνεπειῶν τῆς πτώσης ὡς ποινῆς πού ἐπιβλήθηκε ἀπὸ αὐτὸν τὸν τιμωρὸ Θεό, ἡ πεποίθηση ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ κληρονομοῦν τὴν ἐνοχὴ του καὶ ὅτι γι' αὐτὸ ὑφίστανται κι αὐτοὶ δίκαιη τιμωρία.

β. Πρόσκληση σέ ζωὴ δίχως ἡμερομηνία λήξης

Ἄς προσπαθήσουμε τώρα νὰ δώσουμε σφαιρικότερα τὴν Ὁρθόδοξη προοπτικὴ, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀρχή (2).

Ἡ κτίση ὁλόκληρη - καὶ ὁ ἄνθρωπος μέσα σ' αὐτὴν - δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Τριαδικό Θεό ἐκ τοῦ μηδενός. Καμμιά ἀναγκαιότητα καὶ κανένας νόμος δέν ὑποχρέωνε τὸν Θεό πρὸς τοῦτο. Ὁ λόγος τῆς Δημιουργίας βρίσκεται στὴν ἐλεύθερη καὶ παθιασμένη ἀπὸ ἀγάπη βούληση τούτου τοῦ «συντροφικοῦ» (καθόσον Τριαδικοῦ καὶ ὄχι μοναδιαίου) Θεοῦ, πού φλέγεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς κοινωνίας: ἐπιθυμεῖ νὰ δημιουργήσει κι ἄλλους μετόχους τῆς ζωῆς καὶ τοῦ τρόπου ὑπαρξῆς Του.

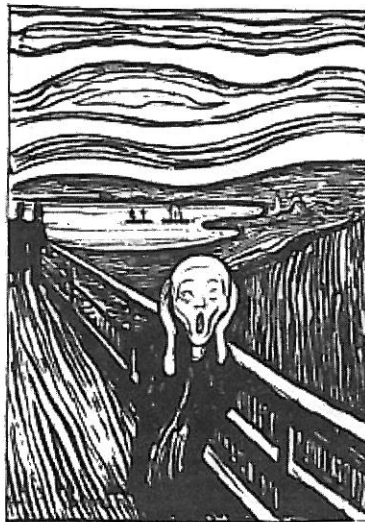
Ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς Δημιουργίας καὶ ἐντεῦθεν, λοιπόν, ἔχουμε νὰ κάνουμε μέ δύο διαφορετικὲς (ἕτερουσίαις, διαφορετικῆς οὐσίας) ὑπάρξεις. Ἄφενός μέ τὸν αὐθύπαρκτο καὶ ἀδημιούργητο Θεό, τὸν Ἄκτιστο, κι ἀφετέρου μέ τὸ δημιούργημα, τὸ Κτιστό. Τὸ Κτιστό - δηλαδή τὸ ὄν γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ὁποίου ἔχει ἀποφασίσει καὶ ἐνεργήσει Ἄλλος - δέν διαθέτει ἀπὸ μόνο του καμμιά δύναμη οὔτε γιὰ νὰ ἔρθει οὔτε γιὰ νὰ κρατηθεῖ στή ζωή. Ἄν, δηλαδή, μπορούσαμε νὰ νοήσουμε τὴν κτιστότητα ἐντελῶς μονάχη τῆς (δηλαδή δίχως σχέση μέ τὸν ζωοδότη Δημιουργό τῆς) θά βλέπαμε ὅτι δέν τείνει παρά στὴν

ἀποσύνθεση καὶ στὸν θάνατο. Ὅπως δέν ἦταν στό χέρι τοῦ κτιστοῦ ἡ ἐλευσὴ του στὴν ὑπαρξή, ἔτσι δέν εἶναι στό χέρι του καὶ ἡ παλινδρόμησή του στὴν ἀνυπαρξία. Στὴ χριστιανικὴ ὀπτική, ὁ θάνατος δέν εἶναι ἡ ἀνυπαρξία, ἡ ἐκμηδένιση τῆς ὑπαρξῆς (ὅπως συνήθως φρονεῖ ὁ κόσμος), ἀλλὰ ἡ συνέχισή τῆς σέ κατάσταση ξεφτίσματος, ἀποσύνθεσης. Ἄν ὅμως τὸ κτιστὸ μπολιαστῆι στὴν ὑπαρξὴ τοῦ Ἄκτιστου, τότε θά μετέχει κατὰ χάριν στὴν ἄκτιστη ζωή, σέ μιὰ ζωή, δηλαδή, πού ἀφενὸς δέν ἔχει ἡμερομηνία λήξης καὶ ἀφετέρου εἶναι συνύπαρξη. Αὐτὸ τὸ μπόλιασμα, ὅμως, δέν γίνεται οὔτε αὐτόματα οὔτε κατὰ θεϊκὴ προσταγή. Προϋποθέτει τὴν ἐλεύθερη συναίνεση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄς ἔρθουμε, λοιπόν, στὸν ἄνθρωπο. Ὑπάρχει ἓνα πάρα πολὺ σημαντικό δεδομένο στὸν τρόπο δημιουργίας του. Ὅπως μᾶς λέει ἡ Ἁγία Γραφή, ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε βάσει ἐνός ἀρχετύπου. Τὸ ἀρχέτυπο αὐτὸ εἶναι κάτι πολὺ συγκεκριμένο. Ἄς προσέξουμε τὸν παρακάτω συλλογισμό: Σύμφωνα μέ τὴ Βιβλικὴ διήγηση, ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε «κατεῖκόνα Θεοῦ» (Γεν. 1, 27), δηλαδή «σύμφωνα μέ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ». Εἰκόνα τοῦ Θεοῦ Πατρός, ὅμως, εἶναι ὁ Υἱός, τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς

Ἁγίας Τριάδος (Β Κορ. 4, 4). Αὐτὸς εἶναι τὸ ἀρχέτυπό μας. Ἄρα, ὁ ἄνθρωπος φτιάχτηκε μέ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ εἶναι ἓνα ὄν «συμβατό» πρὸς τὸν Υἱό. Ἐξαρχῆς, δηλαδή, τὸ ζητούμενο ἦταν νὰ συναντηθεῖ ὁ ἄνθρωπος (καὶ κατ' ἐπέκταση σύμπαν τὸ κτιστό) μέ τὸν Υἱό, νὰ γίνει σάρκα Του καὶ, κατὰ συνέπεια, θεός κατὰ χάριν, μέτοχος τῆς ἁγιοτριαδικῆς κοινωνίας καὶ τῆς ζωῆς πού δέν ἔχει ἡμερομηνία λήξης (3).

Ὅλα αὐτὰ δέν εἶναι ἄσχετα πρὸς τὸ θέμα μας, δηλαδή τὴν Πτῶση. Ἀντιθέτως, εἶναι τὸ ἀπαραίτητο πλαίσιο γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ διαγνώσουμε τίς

πραγματικές διαστάσεις της. Συχνά λέγεται ότι ο Χριστός ήρθε για να αναρέσει τα τραγικά αποτελέσματα της Πτώσης. Η σάρκωσή Του, συνεπώς, θεωρείται ότι έγινε εξαιτίας της Πτώσης και προκειμένου να επανέλθει ο άνθρωπος στην προπρωτική του κατάσταση. Ωστόσο, τό εξαρχής (κι όχι απλώς μετά την Πτώση) σχέδιο του Θεού ήταν και είναι η ένωσή Του με τό κτιστό. Η σάρκωση του Υιού σήμανε επίτελους την έναρξη της πραγματοποίησης αυτού του προαιωνίου σχεδίου, τό οποιο θά ολοκληρωθεί στά έσχατα με την καθολική Ανάσταση, τή συσσωμάτωση σύμπαντος του κτιστού στο Σώμα του Υιού, τήν ανάκαιωση τής κτίσης και τήν κατάργηση τής φθοράς και του θανάτου (πρβλ. Έφεσ. 1, 10, Άποκ. 21, 1-5). Ο θεμελιώδης άξονας είναι αυτό τό σχέδιο τής θεανθρώπινης σύμπραξης. Η Πτώση συνιστά μία τραγική περιπέτεια αυτής τής σύμπραξης, όχι όμως αίτια τής. Τό έργο του Χριστού δέν επαναφέρει τόν άνθρωπο στην προπρωτική του κατάσταση, αλλά - πολύ περισσότερο - τόν φέρνει σ' εκείνη τή θέση, στην οποία είχαν κληθεί νά φθάσουν οι πρωτόπλαστοι αλλά δέν έφθασαν.

Πού εδράζεται ή τραγικότητα τής Πτώσης; Στην φοβερή προίκα του ανθρώπου, πού λέγεται *έλευθερία κατάφασης ή άρνησης* τής σχέσης με τό όντολογικό θεμέλιό του. Συμβατικά μιλώντας, θά μπορούσαμε νά πούμε ότι ο Θεός ένοχλείται περισσότερο με τό ένδεχόμενο νά άπωλέσει ο άνθρωπος αυτή τήν έλευθερία, παρά με τό ένδεχόμενο νά τήν χρησιμοποιήσει άρνητικά. Είναι άλλο θέμα, τό ότι πολλοί θρησκευόμενοι θά προτιμούσαν άκριβώς τό αντίθετο, δηλαδή ένα όν προγραμματισμένο σέ ανεπίλεκτη ύποταγή.

γ. «Και έσεσθε ως Θεοί»

Η Βιβλική διήγηση τής Πτώσης (Γεν. 3), έχει συντεθεί σέ γλώσσα ή οποία προσέλαβε σύμβολα και άρχέτυπα διαδεδομένα στους πολιτισμούς τής έποχής, προκειμένου νά δώσει με εύληπτο τρόπο στον τότε άνθρωπο τά μοναδικά

μηνύματά της. Δέν θά καταπιαστούμε εδώ με ειδικότερα ζητήματα τής διήγησης, ούτε και έχει νόημα νά άγκιστρωθούμε στο γράμμα τής (ένδεικτικά ύπενθυμίζουμε ότι οι Πατέρες τής Έκκλησίας προσπαθώντας νά διαγνώσουν τό σημαινόμενο, ύπενθυμίζουν ότι ο Θεός δέν έχει χέρια για νά πλάθει πηλό κ.ο.κ.). Έδώ θά έπισημάνουμε όρισμένες σημαντικές παραμέτρους.

α. Η προπρωτική κατάσταση δέν ήταν τό ιδανικό στάδιο του ανθρώπου, άφοϋ, όπως είπαμε, τό φτάσιμό του στην κατά χάριν ένωσή του με τόν Υίο δέν είχε άκόμα πραγματοποιηθεί. Τό σπουδαίο στην προπρωτική κατάσταση βρίσκεται άλλοϋ: στο ότι διέθετε τή δυναμική μιας πορείας προς μία συνάντηση, ενώ ή Πτώση συνιστά τή διακοπή αυτής τής πορείας ή παρέλκυσή της. Η Πτώση, δηλαδή, δέν είναι τό χριστιανικό ανάλογο τής Πλατωνικής έκπτωσης από έναν ιδανικό κόσμο. Για τήν Έκκλησία ο ιδανικός κόσμος δέν βρίσκεται στο παρελθόν, αλλά στο μέλλον, και δέν είναι ένας άλλος κόσμος, παράλληλος προς τόν δικό μας, αλλά ο ένας και μοναδικός κόσμος - κτίσμα του Θεού, όταν θά έχει ανακαινιστεί.

β. Η Πτώση είναι ή *άλαζονική* διάθεση του κτιστού για *αυτάρκεια* και *αυθπαρξία*. Είναι ή άρνηση τής εικόνας νά εικονίζει τό άρχέτυπό της. Π.χ., τά χρώματα, οι πιναλιές, ο μουσαμάς, τό τελάρο ενός ζωγραφικού πίνακα έχουν νόημα και συγκροτούν πίνακα, άκριβώς έπειδή τελούν σέ σχέση με τό πρωτότυπο, λ.χ. άπεικονίζουν ένα άληθινό δέντρο. Αν όμως ο πίνακας θελήσει νά άρνηθεί τή σχέση του με τό πρωτότυπό του, άν, δηλαδή, άρνηθεί νά άπεικονίζει τό δέντρο, τότε όλα αυτά τά συστατικά του θά άποσυναρμολογηθούν σέ ένα σωρό δίχως νόημα. Αντίστοιχα, λοιπόν, όταν ο άνθρωπος άρνεϊται τή σχέση του με τό άρχέτυπό του, τότε ή έγγενής άπειλή αυτονόμησης τής κτιστότητας γίνεται πραγματικότητα. Η Πτώση είναι τρόπος ύπαρξης, ειδοποιός διαφορά τής οποίας δέν είναι απλώς ο θάνατος, αλλά ή δεσποτεία του θανάτου, ως τό όριστικό τέρμα (4). Ας θυμηθούμε ότι ή Γραφή και ή

ύμνολογία μας, αναφερόμενες στη μεταπτωτική κατάσταση, δέν μιλοῦν ἀπλῶς γιά θάνατο, ἀλλά-πολύ περισσότερο-γιά «κράτος» καί γιά «βασίλειο» τοῦ θανάτου. Καί βέβαια, ὁ θάνατος οὔτε δημιούργημα τοῦ Θεοῦ εἶναι, οὔτε ἐφεύρημά Του γιά νά ἀποδώσει δῆθεν δικαιοσύνη. Εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι ὀρισμένοι Πατέρες, λεπτολογώντας τά λόγια τοῦ Θεοῦ πρὸς τούς παραβάτες πρωτοπλάστους, ἐπισημαίνουν τά ἐξῆς. Ὁ Θεός δέν τούς ἐπέβαλε ποινή, ἀλλά τούς φανέρωσε τί θά ἀκολουθήσει στό δρόμο πού ἐπέλεξαν. Διότι δέν εἶπε στόν Ἀδάμ «μέ τόν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου νά τρῶς τό ψωμί σου», ἀλλά «. . . θά τρῶς τό ψωμί σου». Κι οὔτε εἶπε στήν Εὐά «μέ πόνους νά γεννᾶς»,

ἀλλά «μέ πόνους θά γεννᾶς» (βλ. Γεν. 3: 16, 19).

γ. Ὅταν τό φίδι εἶπε στοὺς πρωτόπλαστους ὅτι θά ἀναδειχθοῦν σέ θεοῦς («καί ἔσεσθε ὡς θεοί», Γεν. 3, 5), δέν ἔλεγε ἐξ ὀλοκλήρου ψέμματα.

Μᾶλλον ἔλεγε μισή

ἀλήθεια. Ὅτι τό ζητούμενο ἦταν ἐξ ἀρχῆς νά γίνει ὁ ἄνθρωπος Θεός, ἦταν, ὅπως ἔχουμε πεί παραπάνω, ἀλήθεια. Τό ψεῦδος βρίσκεται ἀλλοῦ: στό ὅτι ὁ ἄνθρωπος πείστηκε πῶς θεός θά γίνει ἂν συνδεθεῖ ὄχι μέ τήν πηγὴ τῆς ζωῆς (δηλαδή τόν Ἄκτιστο Θεό), ἀλλά μέ ἓνα κτίσμα, δηλαδή μέ κάτι πού δέν φέρει ζωὴ ἀφ' ἑαυτοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τῆς Βιβλικῆς διήγησης γιά τήν ἀπαγόρευση τῆς βρώσης ἐνός καρποῦ. Ἡ Βιβλικὴ διήγηση δέν ἐμφανίζει τόν παραδεισίο ἄνθρωπο οὔτε ἀσῶματο, οὔτε ἐνδεὴ τροφῆς. Ἰσα-ἴσα, πού ἡ τροφή εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος κοινωνεῖ τοῦ κόσμου καί ὁ κόσμος εἰσέρχεται μέσα στήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Αὐτό πού ἡ Γραφή δακτυλοδείχνει ὡς ὀλέθριο κίνδυνο, εἶναι τό νά ἐκληφθεῖ ὁ κόσμος ὡς κάτι μαγικό πού μαγικά χαρίζει μαγικές ιδιότητες. Ἔτσι, ἀπεμπολώντας ὁ ἄνθρωπος τὴ συνάντηση μέ τόν Θεό, δηλαδή συνάντηση προσώπων, στρέφεται πρὸς μίαν ἄλλη ὑπαρξη, ἐφήμερη ὅπως καί ἡ

δική του, καί ἀντλεῖ ἀπό αὐτὴν ὅ,τι μπορεῖ νά περιέχει μιά αὐτονομημένη κτιστὴ ὑπαρξη: φθορά καί θάνατο.

δ. Ἡ Πτώση σήμανε τὴν ἐκπτώση ἀπὸ τὴν συν-ὑπαρξη στήν ἀτομικὴ ὑπαρξη. Διαρρηγνύεται ἡ σχέση μέ τόν Θεό, ἡ σχέση μέ τόν συνάνθρωπο, ἡ σχέση μέ τὴν κτίση. Στὴ Βιβλικὴ διήγηση αὐτό ἀποδίδεται πολὺ παραστατικά. Οἱ προπτωτικοὶ ἄνθρωποι ἐμφανίζονται περίπου νά κάνουν περίπατο παρέα μέ τόν Θεό καί νά συνομιλοῦν μαζί Του. Εὐθύς μέ τὴν παράβαση, ὁ ἄνθρωπος κρύβεται ἀπὸ τόν Θεό, δέν ἀνταποκρίνεται στό κάλεσμά Του, ρίχνει τό φταίξιμο ἀλυσιδωτὰ στόν Δημιουργό του, στόν σύντροφό του καί στό φίδι. Ὁ Ἄλλος ἀντικρύζεται πλέον ὡς ξένος. Ἡ ἄμεση καί

ἀδιαμεσολάβητη ἐπικοινωνία χάνεται. Τί σημαίνει ἡ προπτωτικὴ γύμνια τοῦ ἀνθρώπου; Σημαίνει πῶς ὅ,τι τόν περιέβαλλε (π.χ. ὁ σύντροφός του, ἓνας θάμνος, ὁ ἀέρας κ.ο.κ.) ἄγγιζε τόν ἴδιο, τό ἴδιο του τό κορμί, ἄμεσα καί

ἀδιαμεσολάβητα. Μέ τὴν Πτώση πλέον ὁ ἄνθρωπος ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὴν γύμνια του. Ἄνάμεσα στόν ἄνθρωπο καί σέ ὅ,τι βρίσκεται γύρω του, μεσολαβεῖ τό ροῦχο, τό περίβλημα τῆς ἀτομικότητάς του. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἀποσύνθεση τῶν σχέσεων βιώνεται καθημερινά στίς ἀνθρώπινες κοινωνίες. Εἶναι ἄπειρα τά Πατερικά κείμενα πού καταδεικνύουν ὡς διαστάσεις τῆς Πτώσης τίς ταξικὲς ἀνισότητες, τὴ δουλεία, τὴν ἰδιοκτησία, τὴν ὑποτέλεια τῆς γυναίκα, τὴν ἐξουσία, τὴν οικολογικὴ κρίση κ.λ.π.

ε. Ἄν τό δεύτερο Πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ λόγος ὑπαρξης τῶν πάντων καί συνέχει τά πάντα (πρβλ. ἰω. 1, 1-3, 9-10), κι ἂν ὅπως εἶπαμε-ὁ ἄνθρωπος φθάνει στήν αὐτοπραγμάτωσή του ἂν κι ὅταν συναντηθεῖ μέ τόν Λόγο, τότε ἡ διάρρηξη τῆς σχέσης μαζί Του εἶναι ἀ-λογία, εἶναι παράλογο. Ὁ πεπτωκὴς ἄνθρωπος δέν ἐκμηδενίζεται μὲν, ὑπάρχει ὁμως μέ ἓναν τρόπο μίζερο, διαφεντευμένο ἀπὸ τὴν

αναγκαιότητα και τούς απρόσωπους νόμους της. Έτσι, π.χ., η διαδοχή του ανθρωπίνου γένους λαμβάνει χώρα μέσα στη γενική α-λογία. Κάθε άνθρωπος έρχεται στον κόσμο επιβαρυσμένος με κληρονομική φθορά. Φυσικά, με καμμία ένοχη και με κανένα φταίξιμο για καμμία πράξη δέν είναι χρεωμένες οι νεογέννητες υπάρξεις. Σέ καμμία περίπτωση δέν πρέπει νά έκλαμβάνονται ως συνένοχοι του Αδάμ, ούτε και ως μέτοχοι τής δικής του δήθεν τιμωρίας. Κι όμως, γεννιώνται μέσα από μιá επιβαρυσμένη και άλογη πραγματικότητα. Γιατί πεθαίνουν τά άθωα βρέφη; Γιατί βασανίζονται νέοι άνθρωποι; Γιατί δέν πρόλαβε νά χαρεί ό τάδε; Αυτά τά έρωτήματα, πού καθημερινά είναι στά

χειίλη πολλών, φανερώνουν ακριβώς τή βίωση αυτού του παραλόγου. Σέ απάντηση, πολλοί χριστιανοί προσπαθούμε συχνά νά δικαιολογήσουμε τά άδικαιολόγητα, σάν νά ναι τάχα τά πράγματα ακριβώς όπως θάπρεπε νά ναι. Σίγουρα μπορούν νά λεχθούν πολλά, όμως ή όδυνηρή αλήθεια είναι μία: τά πράγματα δέν είναι έτσι επειδή έτσι πρέπει, αλλά είναι έτσι ακριβώς επειδή άπουσιάζει αυτό πού πρέπει. Ός χριστιανός δέν πρέπει νά νιώθω ύποχρεωμένος νά δείξω ότι έρωτήματα σάν τά παραπάνω είναι παράλογα, αλλά ακριβώς τό αντίθετο: ότι ένας κόσμος άποσυνδεδεμένος από τον Λόγο, μόνο άδικος και παράλογος μπορεί νά είναι. Άλλη έκδήλωση τής α-λογίας είναι και ή ψευδαισθηση άθανασίας πού παρέχει ή αδιάκοπη γέννα άπογόνων. Τό ανθρωπινό γένος συνεχίζει μέν, κι έτσι φαντάζει θεωρητικά άθάνατο, όμως αυτή ή «άθανασία» άφορά τήν παράταση του είδους, όχι τήν κατάργηση τής ήμερομηνίας λήξης των άληθινών προσώπων. Η άλογία και ή άποσύνθεση πού αυτή κομίζει, δέν είναι στενά ανθρωπίνη υπόθεση. Άφορούν όλόκληρο τό σύμπαν. Η Κτίση, όντας κατά κάποιον τρόπο προέκταση του σώματος του

άνθρώπου, συμπαράσύρθηκε στην Πτώση, δουλώθηκε κι αυτή στή φθορά, και-όπως πολύ ζωντανά λέει ό Παύλος-πονάει, βογγάει και καρτερεί μαζί μέ τον άνθρωπο τήν άπελευθέρωση (Ρωμ. 8, 18-22).

στ. Μιά και κάναμε λόγο για τή γυμνότητα του ανθρώπου και για τά δεδομένα των (μεταπτωτικών) κοινωνιών, οφείλουμε νά προσέξουμε και τά έξής. Η Γραφή λέει ότι έν όψει τής έξόδου των ανθρώπων από τον παράδεισο, ό ίδιος ό Θεός έφτιαξε δερμάτινους χιτώνες και έντυσε μέ αυτούς τό πρωτόπλαστο ζευγάρι (Γεν. 3, 21). Πολλοί Πατέρες έρμήνευσαν τούς χιτώνες αυτούς όχι ως τό σώμα του ανθρώπου (ό άνθρωπος ούδέποτε ύπήρξε ως άσώματη, πνευματική ύπαρξη), αλλά ως τίς συνέπειες τής πτώσης πού ταυτόχρονα είναι και έφοδια, τρόποι επιβίωσης του ανθρώπου μέσα στά μεταπτωτικά δεδομένα. Έτσι, δερμάτινοι χιτώνες είναι ή δεσποτεία των βιολογικών αναγκών, ό τρόπος γενετήσιας μίξης και πολλαπλασιασμού, ή αναγκαιότητα δουλειάς, ή αναγκαιότητα των πολιτικών έξουσιών, κ.λ.π. Ό άνθρωπος καλείται, δηλαδή, νά ανταποκριθεί στην κλήση του μέσα από τά δεδομένα αυτά πλέον κι όχι μέσα από μιá ιδεαλιστική ή μανιχαϊστική άπόρριψή τους. Ό άνθρωπος έχει κληθεί όχι σέ παθητική άναμονή, αλλά σέ άναμονή ένεργητική, σάν αυτή πού έχει ό πολεμιστής μέσα στή μάχη, προσδοκώντας τή νικηφόρα έκβαση του πολέμου.

* * *

Η Σωτηρία, τό νά γίνει, δηλαδή, ή δημιουργία του Θεού σώα, άκέραιη μέσα στην Άνάσταση και στην τελική συντριβή των δυνάμεων τής άποσύνθεσης και τής κολόβωσης, άποτελεί άλλο κεφάλαιο, πού δέν μπορούμε νά τό ψηλαφίσουμε έδω. Περιοριζόμαστε νά ύπενθυμίσουμε ότι οι σελίδες αυτού του κεφαλαίου έχουν ήδη άρχισι νά γυρίζουν, άθόρυβα, όπως άθόρυβα λειτουργεί ή μαγιά μέσα στή ζύμη.

Θανάσης Ν. Παπαθανασίου

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μιλώντας με παραδείγματα, ο μέν Ἅγ. Κύριλλος Ἀλεξανδρείας κάνει λόγο γιὰ τὰ κλαδιά πού ἀναγκάια μαραίνονται ὅταν ἡ ρίζα ἀρρωστήσει (P.G. 74, 78).

2. Γιὰ πληροφόρηση καί προβληματισμό ἐπὶ τοῦ θέματος, καί γιὰ νά μὴν παραθέσουμε πλήθος πατερικῶν καί νεωτέρων ἔργων, ἀρκούμαστε στό νά παραπέμψουμε τόν ἀναγνώστη στά ἐξῆς ἔργα, κατ'ἀλφαβητική σειρά τῶν συγγραφέων καί δίχως νά ὑπεισερχόμαστε ἐδῶ στό εἰδικό βάρος καθενός καί στίς μεταξύ τους διαφοροποιήσεις: Σάββα Ἀγουρίδη, *Μύθος, Ἱστορία, Θεολογία. Ἀνάλυση περικοπῶν ἀπό τὰ κεφ. 1-11 τῆς Γενέσεως*, Ἀθήνα 1988 (ιδίως σελ. 50-73). - Ἰωάννου Ζηζιούλα, μητροπολίτου Περγάμου, *Ἡ κτίσις ὡς εὐχαριστία. Θεολογική προσέγγισις στό πρόβλημα τῆς Οἰκολογίας*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1992 (ιδίως σελ. 93-123). - Παναγιώτη Νέλλα, *Ζῶν Θεούμενον. Προοπτικές γιὰ μιά Ὀρθόδοξη κατανόησι τῆς ἀνθρώπου*, ἐκδ. Ἐποπτεία, Ἀθήνα 1979 (νεώτερη ἐκδ. Ἀρμός). - Ἰωάννου Ρωμανίδου, πρωτοπρεσβ., *Τό προπατορικόν ἀμάρτημα*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1970 (νεώτερη ἐκδ. Δόμος). - Γεωργίου Φλωρόφσκυ, *Δημιουργία καί Ἀπολύτρωσις*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1983

(ιδίως σελ. 49-88, 95-98 καί 183-191).

3. Χρησιμοποιώντας ἓνα παράδειγμα, θά ἔλεγα ὅτι ὁ ἄνθρωπος μοιάζει μέ ἓνα πορτατίφ. Ἀπό μόνο του τό πορτατίφ δέν ἀρκεῖ γιὰ νά λειτουργήσει πλήρως. Ὁ ἑαυτός του δέν εἶναι ἀπλῶς τό ἄθροισμα τῶν μερῶν του (μέταλλο, καλώδια, βίδες κ.λ.π.). Ἐχει κατασκευαστεῖ ἔτσι ὥστε νά εἶναι συμβατό πρὸς τό ἠλεκτρικό ρεῦμα, καί ἡ ἔνωσις μαζί του εἶναι αὐτή πού κάνει τό πορτατίφ νά «ζει» καί νά μὴν εἶναι ἀπλῶς ἓνας σωρός ἐξαρτημάτων.

4. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε ὑπῆρξε κυριολεκτικά ἀθάνατος, οἱ Πατέρες τό ἐπισημαίνουν μέ διατυπώσεις ἐνδιαφέρουσες γιὰ θεολογική ἐμβάθυνσι πού δέν μπορεῖ βέβαια νά γίνῃ ἐδῶ. Ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας, π.χ., λέει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν δημιουργήθηκε οὔτε ἀθάνατος οὔτε θνητός (*Πρὸς Αὐτόλυκον Β*, 27), ὁ δέ Ἀναστάσιος Σιναΐτης σημειώνει ὅτι ὁ Ἀδάμ μετεῖχε καί φθορᾶς καί ἀφθαρσίας (*Ὁδηγός*, 23). Πολύ χαρακτηριστική εἶναι ἐπίσης καί ἡ παρατήρησι τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ὅτι ἡ προειδοποίησι τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους «θανάτω ἀποθανεῖσθε» (Γεν. 2, 17) ἐννοεῖ «τό μὴ μόνον ἀποθνήσκῃν, ἀλλὰ καί ἐν τῇ τοῦ θανάτου φθορᾷ διαμένειν» (*Περὶ Ἐνανθρωπήσεως*, 3).

